

Sygn. akt I C 2533/10

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2013r.

Sąd Okręgowy w Płocku I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO Agnieszka Bilkiewicz

Protokolant: sekretarz sądowy Izabela Sztupecka

po rozpoznaniu w dniu 20 listopada 2013r. w Płocku

sprawy z powództwa J. R., A. H.

przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...)

o ustalenie, odszkodowanie

orzeka:

1. umarza postępowanie w zakresie żądania ustalenia;
2. umarza postępowanie o zasądzenie odszkodowania w kwocie 891.350zł (osiemset dziewięćdziesiąt jeden tysięcy trzysta pięćdziesiąt złotych) na rzecz powoda J. R.;
3. umarza postępowanie o zasądzenie odszkodowania w kwocie 891.350zł (osiemset dziewięćdziesiąt jeden tysięcy trzysta pięćdziesiąt złotych) na rzecz powoda A. H.;
4. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powoda J. R. kwotę 3.608.650zł (trzy miliony sześćset osiem tysięcy sześćset pięćdziesiąt złotych) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 25 maja 2011r. do dnia zapłaty;
5. w pozostałym zakresie oddala powództwo J. R. o odszkodowanie;
6. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powoda A. H. kwotę 3.608.650zł (trzy miliony sześćset osiem tysięcy sześćset pięćdziesiąt złotych) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 25 maja 2011r. do dnia zapłaty;
7. w pozostałym zakresie oddala powództwo A. H. o odszkodowanie;
8. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powoda J. R. kwotę 11.717zł (jedenaście tysięcy siedemset siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu;
9. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powoda A. H. kwotę 11.717zł (jedenaście tysięcy siedemset siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu;
10. nakazuje pobrać od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz Skarbu Państwa – Kasa Sądu Okręgowego w Płocku kwotę 3.695,83zł (trzy tysiące sześćset dziewięćdziesiąt pięć złotych osiemdziesiąt trzy grosze) tytułem kosztów sądowych.

Sygn. akt I C 2533/10

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 30 grudnia 2010r. W. R.i A. H. przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...):

1.ustalenie, że nieruchomości stanowiąca dwór wraz z parkiem, wchodząca w skład dawnego (...)o powierzchni około 3ha, składająca się z dziełek oznaczonych obecnie numerami (...), (...)(...) oraz części działki (...), dla których Sąd Rejonowy w Gostyninie prowadzi księgi wieczyste Kw nr (...)(...)oraz Kw nr (...), została przejęta na rzecz Skarbu Państwa bez podstawy prawnej;

2.zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów odszkodowania za bezprawne przejęcie ich majątku – dworu wraz z parkiem wchodzącego w skład (...) w kwocie po 4.500.000zł na rzecz każdego z powodów wraz z odsetkami ustawowymi od dnia doręczenia pozwu;

3.zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania (pozew k. 2-9; 36-42).

W piśmie z dnia 13.01.2011r. pełnomocnicy powodów sprecyzowali, iż pozew dotyczy nieruchomości położonej w S. składającej się z:

- działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Gostyninie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...);

- działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Gostyninie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...);

- części działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Gostyninie prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...). Wyjaśnili, iż w skład dworu i parku wchodziła jedynie część działki (...), stanowiąca teren zabudowany wraz z otaczającymi gruntami i zadrzewieniem w granicach oznaczonych na mapie, która została załączona do akt postępowania administracyjnego (pismo k.52-53; pismo k.59-61, pismo k.81, pismo k.91).

Pozwany Skarb Państwa – Wojewoda (...) w odpowiedzi na pozew wniósł o odrzućenie pozwu, a w wypadku odmowy o oddalenie powództwa w całości; zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. Wskazał, iż ustalenie, o które wnosi strona powodowa jest dokonywane w drodze decyzji administracyjnej, na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Wprawdzie żądanie ustalenia dotyczy stosunków prawno rzeczowych (nabycia i utraty prawa własności), a zatem stanowi „sprawę cywilną” w znaczeniu materialno-prawnym, to jednak na mocy w/w przepisów szczególnych rozpoznawanie tego typu spraw zostało przekazane organom administracji, co w świetle art. 2 § 3 k.p.c. przesądza o niedopuszczalności drogi sądowej. Ponadto, podniósł, iż strona powodowa nie określiła granic dawnego zespołu dworsko-parkowego S.. Całkowicie oderwana od realiów sprawy jest również kwota 9.000.000zł żądanego odszkodowania, której zasadności powodowie nie uprawdopodobnili. Kwota ta została w sposób istotny zawyżona (k.157-162).

Postanowieniem z dnia 17 czerwca 2011r. Sąd Okręgowy w Płocku postępowanie zawiesił (postanowienie k.167).

Pełnomocnicy powodów w piśmie z dnia 20.06.2011r. wnieśli o oddalenie wniosku o odrzućenie pozwu, na mocy art. 199 § 1 k.p.c. (pismo k.176-178).

Postanowieniem z dnia 25 maja 2012r. Sąd Okręgowy w Płocku podjął postępowanie (postanowienie k.212).

Pełnomocnicy powodów – pismem z dnia 4 czerwca 2012r. – cofnęli powództwo w zakresie żądania ustalenia i wnieśli o umorzenie postępowania w tym zakresie, z uwagi na uzyskanie w tym zakresie rozstrzygnięcia decyzją Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. (pismo k.216-218).

Na rozprawie w dniu 4.07.2012r.:

-pełnomocnik powodów - wskazał, iż w zakresie żądania ustalenia cofa pozew ze zrzeczeniem się roszczenia i wniósł o umorzenie postępowania w tym zakresie (protokół k.225).

Pełnomocnik pozwanego – w piśmie z dnia 3 lipca 2012r. – wskazał, iż w przypadku umorzenia postępowania w zakresie żądania z pkt. 1 pozwu, wnosi o oddalenie powództwa w pozostałym zakresie oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych; z uwzględnieniem kosztów postępowania umorzono na skutek cofnięcia pozwu. Wskazał, iż powodowie nie wykazali, iż majątek stanowił własność ich poprzedników prawnych oraz że został przejęty przez Państwo, na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Nadto, podniósł zarzut przedawnienia roszczeń. Wyjaśnił, iż z treści pozwu wynika, że zdarzeniem szkodzącym, z którym powodowie wiążą odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa jest faktyczne przejęcie ich majątku, przy czym nie wskazują konkretnej daty tego zdarzenia. Nadto, że Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (...) aktem notarialnym z dnia 7 sierpnia 1988r. nabyła przedmiotowe nieruchomości na własność, z czego należy wywieść, że najpóźniej w tej dacie powodowie (ich poprzednicy prawni) utracili własność spornych nieruchomości. Przy założeniu, że przejęcie majątku nastąpiło po 1945r. Skarb Państwa mógłby ponieść ewentualną odpowiedzialność na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1956r. o odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, na mocy art. 6 ust. 1 i 2. W ich świetle roszczenie uległo przedawnieniu, ewentualnie wygasło. Nawet jednak, gdyby termin przedawnienia roszczeń liczyć od dnia 7 sierpnia 1988r., tj. od daty, w której przedmiotowe nieruchomości, zgodnie z twierdzeniami powodów przeszły na własność Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...), to i tak dochodzone niniejszym pozwem roszczenia uległy przedawnieniu w dniu 8 sierpnia 1991r., zgodnie z art. 117 § 2 k.c. w zw. z art. 442 § 1 k.c., który to przepis na podstawie art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny ma zastosowanie w niniejszej sprawie. Powodowie dopiero w 2002r. podjęli pewne czynności zmierzające do ustalenia, ewentualnie zaspokojenia ich roszczeń, domagając się we wniosku złożonym dnia 11 maja 2002r. do Wojewody (...) wydania decyzji stwierdzającej, że część majątku S. została przejęta na Rzecz Skarbu Państwa z rażącym naruszeniem prawa. Nadto, w decyzji z dnia 27 marca 2012r. Wojewoda (...) odmówił stwierdzenia, że działki nr (...), części działki nr (...) oraz część działki nr (...) nie podlegały działaniu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej; z czego wynika, że przejęcie ich przez Skarb Państwa było zgodne z prawem. W konsekwencji, że powodom, w stosunku do tych nieruchomości, nie przysługują jakiegokolwiek roszczenia (pismo k.231-233).

Pełnomocnik powodów – w piśmie z dnia 16.07.2012r. – wniósł o oddalenie wniosku pozwanego o obciążenie powodów kosztami w zakresie cofniętego powództwa, wskazując, iż strona nie może ponieść ujemnych konsekwencji różnej interpretacji prawa w praktyce stosowania prawa przez sądy i organy administracyjne. Ponadto, iż zarzut przedawnienia roszczenia jest niezasadny i niezrozumiały, gdy pozwany w odpowiedzi na pozew wskazał, że kwestia ustalenia, czy sporna nieruchomość podpadła pod art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia żądania oraz że rozstrzygnięcie organu administracyjnego stanowi prejudykat, którym sąd powszechny jest związany i który stanowi element podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia sądowego. Prejudykatem w niniejszej sprawie jest decyzja Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. (pismo k. 248-250).

Na rozprawie w dniu 13.08.2012r.:

-pełnomocnik powodów – poparł powództwo. Wskazał, iż akta postępowania administracyjnego są niepełne, gdyż brak jest pism z lat 90-tych oraz wydanych w tych sprawach orzeczeń WSA i NSA w W.. W tych aktach na k. 147 znajduje się zaświadczenie z księgi wieczystej prowadzonej dla majątku S., z którego wynika, że przed reformą rolną prawo własności przysługiwało wobec całego majątku T. H. i H. R.. Ponadto, na kartach od 149 do 152 znajduje się decyzja Powiatowego Urzędu Ziemskiego w G. z wnioskiem o wykreślenie ich własności i wpisanie Skarbu Państwa w związku z reformą rolną (protokół k.256-256v);

- pełnomocnik pozwanego – wniósł o oddalenie powództwa z uwagi na przedawnienie roszczeń. Wskazał, iż być może w latach 90-tych była prowadzona jakaś korespondencja w trybie informacyjnym. Natomiast nic nie wskazuje na to, że zostało wszczęte postępowanie administracyjne (protokół k.256v).

Pełnomocnik powodów – w piśmie z dnia 21 sierpnia 2012r. – wskazał, iż jedną z pierwszych czynności powodów, po zmianie ustroju, było uzyskanie zaświadczenia z 13 września 1990r. z księgi wieczystej majątku dotyczącego prawa własności H. R. i T. H.. Z zaświadczenia wynikało, że Skarb Państwa jest nadal współwłaścicielem części nieruchomości tzw. resztówki, dlatego powodowie wnosili o zwrot zespołu dworsko-pałacowego w naturze. W toku postępowania administracyjnego, powodowie w dniu 6 grudnia 1990r. składali skargę do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, która została przesłana do Urzędu Wojewódzkiego w P. z prośbą o ustosunkowanie się do zarzutów zawartych we wniosku. W dniu 16 grudnia 1991r. uzyskali odpowiedź odmowną, z uwagi na sprzedaż tej części nieruchomości w dniu 7 sierpnia 1988r. Następnie 10 kwietnia 1992r. Ministerstwo przyrzekło powodom rozpatrzenie wniosku w IV kwartale 1992r. W. R. 1 grudnia 1997r. zwracał się do Wojewody P. o zwrot prawa własności nieruchomości należących do zespołu dworsko-pałacowego. Powodowie więc od 1990r. podejmowali czynności w postępowaniu administracyjnym w celu zwrotu nieruchomości wchodzących w skład zespołu dworsko-pałacowego. Powodom, jako właścicielom w latach 1945-1990 nie wolno było interesować się majątkiem objętym reformą rolną (k.262-267).

Pełnomocnik pozwanego – w piśmie z dnia 27 sierpnia 2012r. – podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie. Wskazał, iż nie nastąpiła przerwa biegu przedawnienia. Nie przerywa biegu przedawnienia próba dochodzenia roszczeń przed organem administracji publicznej, sądem administracyjnym, czy też egzekwowana w drodze egzekucji administracyjnej. Czynności podejmowane przez powodów przed dniem 28 maja 2002r. nie były czynnościami podejmowanymi przed właściwym organem, nadto nie były czynnościami bezpośrednio zmierzającymi do dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia odszkodowawczego. Wnioski do Urzędu Wojewódzkiego w P., czy do Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej nie dotyczyły odszkodowania za przejęcie przez Państwo przedmiotowych nieruchomości. Podobnie wniosek z 1 grudnia 1997r. Brak jest przepisów prawa na podstawie których właścicielom przedmiotowych nieruchomości w latach 1945-1990 nie wolno było interesować się majątkiem objętym reformą rolną. Brak też jest przepisów prawa, które w w/w okresie uniemożliwiałyby powodom dochodzenie przed sądami powszechnymi, czy też innymi organami przysługujących im praw (pismo k.286-289).

Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2013r. Sąd Okręgowy w Płocku zawiesił postępowanie z powództwa W. R., wobec jego śmierci, po czym podjął postępowanie z udziałem jego następcy prawnego - J. R. (postanowienie k.428).

Pełnomocnik powodów – w piśmie z dnia 17 czerwca 2013r. zmodyfikował żądanie wnosząc o zasądzenie na rzecz powodów W. R. oraz A. H. pozwanego po 3.608.650zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty doręczenia pozwu oraz kosztów procesu według norm przepisanych (pismo k.431-432).

Pełnomocnicy powodów – w piśmie z dnia 17 sierpnia 2013r. – podnieśli, że bieg terminu przedawnienia dla powodów rozpoczął się od daty wydania decyzji ostatecznej, czyli 19 kwietnia 2012r. (z tym dniem decyzja Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. stała się ostateczna). Natomiast gdyby przyjąć, że zdarzeniem wyrządzającym powodom szkodę była sprzedaż przez Skarb Państwa nieruchomości powodów w dniu 7 marca 1988r. to zgłoszenie przez pozwanego zarzutu przedawnienia jest nadużyciem prawa podmiotowego, bowiem zachodzą wypadki wyjątkowe i usprawiedliwione szczególnymi okolicznościami w świetle art. 5 k.c. Nadto, wskazali iż szkoda powodów została wyrządzona w chwili objęcia reformą rolną zespołu dworsko-parkowego. To chwila, która nastąpiła w okresie od daty wydania dekretu PKWN od dnia 6 grudnia 1944r. do zakończenia pracy w majątku S. Wojewódzkiego (...) Ziemińskiego – 23 września 1946r. W dniu 21 czerwca 1946r. sporządzono protokół zdawczo-odbiorczy w zakresie przejęcia gruntów i inwentarza. Z tym dniem więc zespół dworsko-pałacowy nie znajdował się już w posiadaniu właścicieli poprzedników prawnych powodów. A w dacie 23 września 1946r. nastąpiły skutki rzeczowe, wpisanie w księdze hipotecznej właściciela – Skarbu Państwa. Do dnia 1 października 1990r. nie było możliwe dochodzenie ich roszczeń przed sądem lub innym organem uprawnionym do rozpoznawania spraw danego rodzaju. Opór pozwanego przed uwzględnieniem słusznych pretensji powodów z rażącym naruszeniem art. 7,8,9 k.p.a. trwał także od 30 października 1990r. do 19 kwietnia 2012r., a sprzedaż nieruchomości powodów objętej pozwem o naprawienie szkody nastąpiła 8 marca 1988r. Brak podstawy prawnej do zabierania powodom w 1946r. nieruchomości stanowiącej zespół dworsko-parkowy został

ostatecznie stwierdzony decyzją prawomocną od 19 kwietnia 2012r. Dlatego należy uznać, że bieg przedawnienia roszczeń powodów nie rozpoczął się do 1 października 1990r. (art. 121 pkt. 4 k.c.), a rozpoczęty uległ przerwaniu na podstawie art. 123 § 1 pkt. 1 k.c., bowiem toczyło się postępowanie administracyjne w sprawie przejęcia nieruchomości na podstawie dekretu o reformie rolnej i braku tytułu prawnego Skarbu Państwa, skoro nigdy nie nastąpiło nabycie własności ex lege. Dopiero 19 kwietnia 2012r. okazało się, że Skarb Państwa zabierając powodów w 1946r. zespół dworsko-palacowy, działał bez podstawy prawnej. Zbycie przez Skarb Państwa nieruchomości zabranej powodów bez podstawy prawnej pozostaje poza związkiem przyczynowym ze szkodą powodów, ma tylko wpływ na rodzaj roszczenia powodów. Niezależnie od zarzutu nadużycia prawa podmiotowego – art. 5 k.c. w sytuacji zastosowania norm art. 121 pkt. 4 i 123 § 1 pkt. 1 k.c. roszczenie powodów nie uległo przedawnieniu, bowiem bieg przedawnienia nie rozpoczął się do 1 października 1990r. i został przerwany przez czynności podejmowane przez powodów od 30 października 1990r. przed pozwanym będącym jednocześnie organem powołanym do rozpoznawania sprawy powodów w zakresie prejudycjalnym (pismo k.469-477).

Na rozprawie w dniu 23.08.2013r.:

- pełnomocnicy powodów – podtrzymali dotychczasowe stanowisko (protokół k.504-504v);

- pełnomocnik pozwanego – wniósł o odrzucenie pozwu z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej w zakresie żądania ustalenia oraz o oddalenie żądania o odszkodowanie wobec przedawnienia roszczenia (protokół k.504v).

Pełnomocnicy powodów w piśmie z dnia 28.08.2012r. cofnęli powództwo każdego z powodów, co do kwoty po 891.350zł wraz ze zrzeczeniem się roszczenia i wnieśli o umorzenie postępowania w tym zakresie. Wnieśli, na podstawie art. 102 k.p.c., o nieobciążanie powodów kosztami postępowania od cofniętego roszczenia z uwagi na ich sytuację osobistą i materialną oraz z uwagi na okoliczność, że pozwany, który wydał decyzję stwierdzającą, że nieruchomość powodów obejmująca dwór i park nie podlegała przepisom dekretu z 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, następnie po bezprawnym zbyciu nieruchomości powodów na rzecz osoby trzeciej działającej w dobrej wierze, nie uznaje roszczeń powodów o odszkodowanie. Powodowie zostali zmuszeni do wystąpienia z pozwem i dopiero w toku postępowania została określona wysokość szkody, co wymagało wiadomości specjalnych (pismo k.525-526).

Pełnomocnik pozwanego w piśmie z dnia 12 września 2013r. wniósł o zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej kosztów procesu związanych z cofniętym żądaniem, tj. co do kwoty po 891.350zł na rzecz każdego z powodów, według norm przepisanych (pismo k.533-534).

Pełnomocnik powodów na rozprawie w dniu 20 listopada 2013. podtrzymał dotychczasowe stanowisko (protokół k.546-546v).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

H. Z. z H. R. i T. H. byli właścicielami (...) ((...)) po 1/2 (jednej drugiej) części każde z nich. Majątek S. został przejęty na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (zaświadczenia k. 268, 484, akta (...)P. (...) -5/10/11/12 k.147,146). Właściciele majątku i ich krewni musieli opuścić majątek (wskazówki k.274-274v). W dniu 21 czerwca 1946r. został sporządzony protokół zdawczo – odbiorczy majątku S. przez przedstawiciela Zarządu Państwowych (...) Ziemskich. Jako stronę zdającą wskazano Wojewódzki Urząd Ziemski (protokół k.485-492).

T. H. zmarł 23 września 1939r. zaś H. R. zmarła 30 kwietnia 1988r.

Postanowieniem z dnia 22 grudnia 1988r. Sąd Rejonowy w Łodzi stwierdził, iż spadek po H. R. z domu H. zmarłej dnia 30 kwietnia 1988r. nabył w całości jej syn W. A. R. (kopia postanowienia k.40, akta (...)P. (...) -5/10/11/12 k.156).

Postanowieniem z dnia 18 czerwca 1991r. Sąd Rejonowy w Gostyniu stwierdził, iż spadek po T. H. zmarłym dnia 23 września 1939r. nabył w całości syn A. S.H., nadto ustalił na rzecz żony A. H. (1)prawo użytkowania masy spadkowej

do 1/2 części; przy czym, wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne położone w S.nabyli żona A. H. (1) oraz syn A. S.H. po 1/2 części każde z nich (kopia postanowienia k.41, akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k.157).

Postanowieniem z dnia 5 marca 1992r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa stwierdził, iż spadek po A. H. (2) zmarłej dnia 9 kwietnia 1985r. nabył w całości jej syn A. M. H. p.k.42, akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k.158).

W dniu 25 września 2012r. zmarł W. R. (akt zgonu k.314). Na mocy aktu poświadczenia dziedziczenia z dnia 3 października 2012r. spadek po nim nabył w całości syn J. R. Akt został zarejestrowany w Rejestrze Aktów Poświadczenia Dziedziczenia prowadzonym przez Krajową Radę Notarialną dnia 3 października 2012r. (akt poświadczenia dziedziczenia k.315-315v, informacja k.316).

Aktem notarialnym z dnia 2 sierpnia 1988r. (Rep. A. nr 209/88) Skarb Państwa zbył na rzecz dotychczasowego użytkownika - Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) S. część dawnych (...) o pow. 110,48ha w tym m.in. kompleks dworsko-parkowy (pismo k. 270, pismo k.269, pismo k.483). Likwidator wskazanej spółdzielni dokonał dalszej sprzedaży majątku (...) (akt notarialny k.97-91 akt (...).P.(...)-5/10/11/12).

W 1990r. W. R.i A. H. rozpoczęli działania zmierzające do odzyskania nieruchomości wchodzących w skład dawnego majątku S.. W tym celu uzyskali w dniu 13 września 1990r. zaświadczenie z Państwowego Biura Notarialnego w K.. Wskazano w nim, że w dotychczasowej księdze wieczystej pod nazwą (...)H. Z.z H.R.w jednej połowie i T. H.w drugiej połowie wpisani są jako właściciele tych dóbr, zaś Skarb Państwa jest współwłaścicielem tych dóbr do w/w należących z mocy art. 2 ustęp 1 lit. e Dekretu z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (zaświadczenie k. 268, zeznania W. R.k.546v-547).

Następnie A. H.i W. R., pismem z dnia 30 października 1990r., wystąpili do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej o zwrot z majątku S.: domu wraz z parkiem, pozostałej po parcelacji ziemi z zabudowaniami i użytkami leśnymi (pismo k.480). Uzyskali odpowiedź od Urzędu Wojewódzkiego w P., iż majątek S.został przejęty na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu z dnia 6 września 1944r. zaś przepisy dekretu są nadal obowiązującą normą prawną łącznie ze skutkami jakie wywołały. Dlatego wniosek nie może być uwzględniony (pismo k. 481-482).

Wnioskiem z dnia 6 grudnia 1990r. A. H.i W. R.wystąpili do Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z wnioskiem w sprawie odzyskania własności nierozparcelowanej części (...)o pow. 110,48ha wraz z zespołem dworsko-parkowym przejętych na podstawie dekretu z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej pismem z dnia 7 grudnia 1990r. przekazało ich wniosek Urzędowi Wojewódzkiemu w P., celem ustosunkowania się do stawianych zarzutów. Następnie, po uzyskaniu stanowiska Urzędu Wojewódzkiego, pismem z dnia 16 grudnia 1991r., poinformowało wnioskodawców, iż stanowisko Urzędu Wojewódzkiego w P.z dnia 7.01.1991r. jest uzasadnione i wniosek nie może być uwzględniony. Nadto, zaznaczył iż resztówka pozostała po parcelacji (...)o pow. 110,48ha w skład której wchodziły zabudowania i park była w użytkowaniu Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...)S., która aktem notarialnym z dnia 7 sierpnia 1988r. (Rep. A. nr 209/88) nabyła ją na własność. W piśmie podkreślono, że przepisy dekretu są nadal obowiązującą w tym przedmiocie normą prawną i w związku z tym zgłoszony wniosek nie może być uwzględniony. Przy czym, Urząd Wojewódzki w P.w piśmie z dnia 8 stycznia 1991r. informował Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, iż sprzedaż dworu i parku nastąpiła w dniu 2 sierpnia 1988r. (pismo k. 270, pismo k.269, pismo k.483).

Pismem z dnia 10.04.1992. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej poinformowało A. H.i W. R., że ich wniosek w sprawie przejęcia nieruchomości zostanie rozpatrzony w IV kwartale 1992r. (pismo k.271).

Pismem z dnia 1 grudnia 1997r. W. R. wystąpił do Wojewody o wydanie decyzji w trybie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości o zwrocie nieruchomości należących do majątku S. spadkobiercom właścicieli, jako niezagospodarowanych zgodnie z celem wywłaszczenia (wniosek k.272-272v). Został wezwany do uzupełnienia braków formalnych wniosku (pismo k.273).

W. R.i A. H.wnioskiem z dnia 28 maja 2002r. wystąpili do Wojewody (...)o wydanie decyzji stwierdzającej, że nieruchomość wchodząca w skład dawnego (...)o pow. 2,5ha składająca się z działek oznaczonych numerami (...)i część działki nr (...)nie podlegała działaniu przepisów art. 2 ust. 1 lit e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k.4-8). Wojewoda (...)decyzją nr 20/04 z dnia 19 stycznia 2004r. odmówił uznania, że część majątku S.oznaczona w ewidencji gruntów jako działki nr (...)i część działki nr (...) (stanowiąca teren zabudowy wraz z otaczającymi gruntami i zadrzewieniem) nie podpada pod działanie przepisu art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k. 48-52). Na skutek złożenia odwołania, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 27 czerwca 2005r. uchylił zaskarżoną decyzję i umorzył postępowanie przed organem I instancji. W. R.i A. H.wnieśli skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W.. Ten wyrokiem z dnia 29 listopada 2005r. w sprawie sygn. akt IV SA/Wa 1622/05 oddalił skargę i utrzymał w mocy decyzję z dnia 27 czerwca 2005r. (akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k. 64v-67). Wnioskodawcy złożyli skargę kasacyjną. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 25 września 2007r. sygn. akt I OSK 41/07 uchylił zaskarżony wyrok WSA w Warszawie z dnia 29 listopada 2005r. oraz decyzję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 czerwca 2005r. Następnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 6 stycznia 2010r. uchylił decyzję Wojewody (...)nr 20/4 z dnia 19 stycznia 2004r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania przez organ I instancji (akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k. 71v-75). W rezultacie Wojewoda (...)decyzją z dnia 22 czerwca 2010r. umorzył postępowanie w przedmiocie rozpatrzenia wniosku spadkobierców byłych właścicieli majątku S.– W. R.i A. H.o wydanie decyzji stwierdzającej, że część nieruchomości wchodząca w skład dawnego (...)wydzielona pod zespół parkowo-dworski składająca się z działek oznaczonych aktualnie w ewidencji gruntów jako działki nr (...)i części działki nr (...)nie podlega działaniu przepisów art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...)z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej w związku z § 5 ust.1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (niesporne, decyzja k.180-182v, akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k. 115v-117). W. R.i A. H.wnieśli odwołanie od tej decyzji. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 25 lipca 2011r. uchylił zaskarżoną decyzję Wojewody (...)i sprawę przekazał organowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia (akta (...).P.(...)-5/10/11/12 k. 130- 131). Wojewoda (...)decyzją nr 80/P/12 z dnia 27 marca 2012r. po rozpoznaniu wniosku spadkobierców byłych właścicieli majątku S.– W. R.i A. H.o wydanie decyzji stwierdzającej, że część nieruchomości wchodząca w skład dawnego (...)wydzielona pod zespół parkowo-dworski składająca się z działek oznaczonych aktualnie w ewidencji gruntów jako działki nr (...)o pow. 0,88ha, nr 61/4 o pow. 1,97ha, nr 61/6 o pow. 0,94ha oraz część działki nr (...)o pow. 0,77ha przylegająca do działek nr (...), położona we wsi S.gm. G.nie podlega działaniu przepisów art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...)z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej:

I. stwierdził, że działka oznaczona aktualnie w ewidencji gruntów nr 61/7 o pow. 0,88ha i część działki nr (...) o pow. 1,45ha oznaczona w ewidencji gruntów jako lasy i grunty leśne (Ls-LsII), położone we wsi S. gm. G., pochodzące z dawnego (...) nie podlegały działaniu przepisów art. 2 ust. 1 lit e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

II. odmówił stwierdzenia, że działka oznaczona aktualnie w ewidencji gruntów nr 61/6 o pow. 0,94ha, część działki nr (...) o pow. 0,52ha oznaczona w ewidencji gruntów jako grunty orne (RIIIb) i rowy (W-RIIIa, RIIIb) oraz część działek nr (...) o pow. 0,77ha przylegająca do działek nr (...), położone we wsi S. gm. G., pochodzące z dawnego (...) nie podlegały działaniu przepisów art. 2 ust. 1 lit e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (decyzja k.192-200, 206-210, akta (...).P. (...)-5/10/11/12 k.3-223).

Nadto, z wniosku W. R.i A. H.toczyło się w (...)Urzędzie Wojewódzkim w W.postępowanie o wydanie, w trybie § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów i R.Rolnych z dnia 1 marca 1945r. o przeprowadzeniu reformy rolnej decyzji administracyjnej stwierdzającej, że obszary leśne o pow. 800ha, wchodzące w skład (...)nie podlegały pod działanie przepisów art. 2 ust. 1 lit e) dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. W sprawie tej Wojewoda (...)wydał w dniu 5 czerwca 2007r. decyzję umarzającą postępowanie od której wnioskodawcy złożyli

odwołanie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Minister decyzją z 5 stycznia 2009r. utrzymał w mocy decyzję Wojewody (...) (pismo k.301, decyzja k.302-305v).

W chwili wejścia w życie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej w skład (...) wchodził m.in. dwór wraz z przyległym parkiem, odgradzony od pozostałego majątku murem. Wartość tej nieruchomości, aktualnie oznaczonej w ewidencji gruntów jako działka nr (...) o pow. 0,88ha i część działki nr (...) o pow. 1,45ha (wymienionej w pkt. I decyzji Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r.), wynosi obecnie 7.217.300zł; w tym:

- wartość parku: nasadzenia i ogrodzenie 1.207.500zł,

- gruntu pod nasadzeniami 432.500zł,

- wartość budynku dworu 4.999.900zł,

- gruntu zabudowanego 577.400zł (opinie biegłego J. K. k. 334-383, 410-414, 505-506, akta (...)P. (...) -5/10/11/12 k. 202-204, 166-190, 161-163, 159, 146-155, 145, 144-144v, 131-138, 105-107, 85, oświadczenie W. R. k.77-81, 31-37, 21, 18-22).

J. R. i A. H., jako spadkobiercom poprzednich właścicieli, przysługiwałyby udziały w nieruchomościach wchodzących w skład (...) w wysokości po 1/2 części na rzecz każdego z nich.

Obecnie działka oznaczona nr (...) jest objęta księgą wieczystą prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Gostyninie Kw nr (...) (k.64-68). Natomiast działka oznaczona nr (...) jest objęta prowadzoną przez wskazany Sąd księgą wieczystą Kw nr (...) (k.93-96).

Powyższy stan faktyczny sąd ustalił na podstawie wymienionych dokumentów i kserokopii dokumentów zgromadzonych w sprawie oraz w aktach (...)P. (...) -5/10/11/12. Nie były one kwestionowane, dlatego sąd uznał je za wiarygodne w całości. Ponadto, na podstawie opinii biegłego J. K. oraz częściowo na podstawie zeznań powoda J. R..

Ocenę opinii biegłego J. K. należy rozpocząć od wskazywanych przez orzecznictwo kryteriów takiej oceny. Przykładowo Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 21.12.2012r. I ACa 1157/12, LEX nr 1299030 wskazał, że z uwagi na specyfikę dowodu z opinii biegłego, ocena tego dowodu jest o tyle ograniczona, że nie może wkraczać w zakres wymagający wiedzy specjalnej. Opinia biegłego podlega ocenie według kryteriów zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w opinii wniosków.

Kierując się tymi wskazaniem należy podkreślić, iż opinie biegłego J. K. (pisemne i ustna) zostały wykonane prawidłowo i rzetelnie. Biegły logicznie i stanowczo uzasadnił swoje stanowisko. Osobiście poczynił ustalenia, co do stanu nieruchomości, w toku oględzin. Biegły posiada niezbędną wiedzę do wydania przedmiotowej opinii. Ukończył (...) Studium (...) w specjalności wyceny nieruchomości zabytkowych z wynikiem bardzo dobrym (kopia dyplomu k.356). Posiłkując się tą wiedzą i własnym doświadczeniem życiowym J. K. w sposób prawidłowy dokonał wyceny zespołu dworsko-parkowego. Do jego opinii powodowie nie zgłosili uwag. Natomiast zastrzeżenia podniesione przez stronę pozwaną nie zasługują na uwzględnienie. Wycena dokonana przez biegłego miała skomplikowany charakter. Wynikało to z konieczności przyjęcia określonych założeń wyjściowych, co do stanu technicznego, wieku i wyposażenia dworu oraz terenów do niego przyległych. W tym zakresie biegły właściwie oparł się na informacjach przekazanych w formie: oświadczeń i informacyjnych wyjaśnień złożonych przez W. R., który jako jedyny posiadał w tym zakresie odpowiednią wiedzę. Informacje przekazane przez W. R. nie zostały w skuteczny sposób podważone przez stronę pozwaną. Z uwagi na znaczny upływ czasu nie było możliwe dokładniejsze ustalenie wskazanych danych. Brak jest bowiem innych dowodów, na podstawie których w sposób dokładniejszy możliwe byłoby ustalenie stanu technicznego dworu oraz wyglądu terenów do niego przyległych, w tym parku. Konieczne było więc przyjęcie wyjściowych założeń w tym zakresie i dokonanie ich oceny; co biegły wykonał prawidłowo. Własne doświadczenia biegłego, nie dowodzą jego stronniczości, a stanowią poparcie dokonanej oceny.

Wiarygodne są też zeznania powoda J. R. na okoliczność działań podejmowanych celem odzyskania majątku przez jego ojca i stryja. Potwierdzają je bowiem dokumenty zgromadzone w sprawie, dotyczące wskazanego zagadnienia.

Sąd zważył co następuje:

Powodowie J. R. i A. H., w ostatecznie sprecyzowanym stanowisku, wnieśli o zasądzenie na swoją rzecz odszkodowania w kwocie po 3.608.650zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty doręczenia pozwu, za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego przejęcia przez Skarb Państwa, na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, zespołu dworsko-parkowego tj. nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...) o pow. 0,88ha i część działki nr (...) o pow. 1,45ha (wymienionej w pkt. I decyzji Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r.); w pozostałym zakresie cofając powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia.

W zakresie cofniętego powództwa należy postępowanie umorzyć, na mocy art. 203 § 1 k.p.c., o czym orzeczono w pkt. 1, 2 i 3. Z uwagi na umorzenie postępowania - w zakresie żądania ustalenia, bezprzedmiotowe stało się rozstrzygnięcie zarzutu niedopuszczalności drogi sądowej. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28.06.2007r. IV CSK 110/07, LEX nr 488981 oświadczenie o cofnięciu pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia wywiera skutek z momentem jego złożenia, co oznacza, że nie istnieje już przedmiot żądania ani przedmiot rozstrzygnięcia w zakresie objętym cofnięciem pozwu. Postępowanie powinno być umorzone, co jednak nie oznacza, by skutki procesowe i materialnoprawne oświadczenia powstawały dopiero z momentem umorzenia postępowania. Należy jednak podkreślić, iż w tym zakresie, w toku procesu, należało postępowanie zawiesić, do czasu zakończenia postępowania administracyjnego. O czym sąd orzekł postanowieniem z dnia 17 czerwca 2011r. (postanowienie k.167). Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 listopada 2012 r. II CSK 128/12 ostateczna decyzja administracyjna rozstrzyga wiążąco dla sądów kwestię nabycia przez Skarb Państwa prawa własności nieruchomości, a wynik postępowania administracyjnego ma bezpośredni wpływ na rozstrzygnięcie sądu w sprawie cywilnej, dla której orzeczenie wydane na podstawie § 5 rozporządzenia ma charakter prejudycjalny (uchwała z dnia 17 lutego 2011 r., III CZP 21/11). Jednocześnie podkreślono, że Sąd Najwyższy dopuścił w tym zakresie kognicję sądu w powszechnego wtedy, gdy organ administracyjny orzeczeniem ostatecznym odmówił wydania decyzji merytorycznej na podstawie § 5 rozporządzenia. W ocenie sądu, z uwagi na wszczęcie postępowania administracyjnego, w sprawie o ustalenie, zachodziła więc względna niedopuszczalność drogi sądowej. W tej kwestii wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Łodzi w postanowieniu z dnia 10.02.2011r., I ACa 899/10, LEX nr 1129582 wskazując, że bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi wówczas, gdy sprawa - na skutek jej "niecywilnego" charakteru lub w związku z obowiązującym przepisem prawa - w żadnym wypadku nie może być załatwiona przez sąd powszechny. Niedopuszczalność względna, występująca w polskim ustawodawstwie sporadycznie, wynika z pozostawienia osobie uprawnionej możliwości wyboru drogi - sądowej lub przed innym organem - na której chce realizować przysługujące jej prawo podmiotowe. Możliwość takiego wyboru musi być jednak przewidziana w konkretnym przepisie ustawy (dekretu). Można mówić o niedopuszczalności drogi sądowej w zakresie całego powództwa albo tylko jego części. W efekcie mimo przynależenia danej sprawy do drogi sądowej, droga ta może być - w części istotnej dla orzeczenia o całości żądania niedopuszczalna. Stan taki nie uzasadnia odrzucenia pozwu lecz zawieszenie postępowania ze względu na praeudicium do czasu rozstrzygnięcia kwestii nienależącej do drogi sądowej przez uprawniony organ. Reasumując: od wyniku postępowania administracyjnego zależało, czy sąd będzie miał uprawnienie do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy o ustalenie.

W ocenie sądu bez wątplenia doszło do przejęcia przez Skarb Państwa przedmiotowego zespołu dworsko-parkowego - z powołaniem się na art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jedn. tekst: Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13). Ponadto, powodowie wykazali, iż przedmiotowa nieruchomość była własnością ich poprzedników prawnych. Dowodzą temu wpisy w księdze wieczystej prowadzonej dla (...) (zaświadczenia k. 268, 484, akta (...).P. (...)-5/10/11/12 k.147,146) oraz protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 21 czerwca 1946r. (protokół k. 485-492). Nadto, iż przejęcie odbyło się bez podstawy prawnej, gdyż zostało to stwierdzone w pkt. I decyzji Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. (decyzja k.206-210). Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 lutego 2011r., III CZP 21/11 decyzja taka wywołuje wobec Skarbu Państwa skutki rzeczowe, potwierdzając, że nie doszło do nabycia prawa własności ex lege. Ostateczna decyzja administracyjna rozstrzyga wiążąco dla sądów kwestię nabycia

przez Skarb Państwa prawa własności nieruchomości, a wynik postępowania administracyjnego ma bezpośredni wpływ na rozstrzygnięcie sądu w sprawie cywilnej, dla której orzeczenie wydane na podstawie § 5 rozporządzenia ma charakter prejudycjalny (uchwała z dnia 17 lutego 2011 r., III CZP 21/11).

Podstawą prawną dochodzonego roszczenia jest art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną z dniem 1 września 2004r. (art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm., nakazujący stosowanie przepisów obowiązujących w czasie zajścia zdarzenia prawnego), który stanowił, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Nadto, z uwagi na podniesiony zarzut przedawnienia, zastosowanie znajduje art. 442 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili wyrządzenia szkody (art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 80, poz. 538), który stanowi, iż roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia z tym, że w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem dziesięciu lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę.

Powodowie w różny sposób określali chwilę, w której wystąpiła szkoda. W tej kwestii należy odwołać się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2012 r., II CSK 128/12 w którym wskazano, iż termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jedn. tekst: Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) rozpoczyna bieg od dnia wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.) (art. 442 § 1 zdanie pierwsze k.c.), jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od dnia zbycia nieruchomości (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.).

Pogląd ten należy podzielić w niniejszej sprawie, której stan faktyczny jest analogiczny do sprawy będącej przedmiotem badania Sądu Najwyższego (II CSK 128/12).

Sąd ustalił, iż Skarb Państwa dokonał sprzedaży przedmiotowego zespołu dworsko-parkowego na rzecz Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w dniu 2 sierpnia 1988r. (przy czym, pełnomocnik powodów powołując się na dane wynikające z dokumentów błędnie określał datę sprzedaży). Roszczenie powodów uległo więc przedawnieniu najpóźniej z upływem dziesięciu lat od dnia zbycia nieruchomości, tj. w dniu 2 sierpnia 1998r. W ocenie sądu, należy ustalić datę powstania szkody na dzień sprzedaży tj. 2 sierpnia 1988r., gdyż z tym dniem powodowie utracili możliwość skutecznego ubiegania się od Skarbu Państwa zwrotu bezprawnie przejętej nieruchomości. W ich sytuacji nie znajdują żadne zmiany pomimo późniejszej decyzji Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. Wprawdzie powodowie dopiero w chwili uprawomocnienia się tej decyzji powzięli wiadomość o szkodzie, tj. wadliwości przejęcia przedmiotowej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa na podstawie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, a tym samym o braku tytułu prawnego Skarbu Państwa do nieruchomości, a tym samym o bezprawności sprzedaży dokonanej na rzecz (...); tym niemniej nie zmienia to faktu, iż w tym dniu ich roszczenie było już przedawnione. Tak wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 17 lutego 2006r., III CZP 84/05 (OSNC 2006, nr 7-8, poz. 114), wskazując iż roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę bez względu na to, kiedy szkoda powstała lub się ujawniła. Należało zatem przyjąć, że termin przedawnienia roszczeń odszkodowawczych za szkodę poniesioną wskutek bezprawnego zbycia przez Skarb Państwa nieruchomości wadliwie przejętej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu rozpoczyna bieg od chwili wydania decyzji administracyjnej w trybie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. (art. 442 § 1 zdanie pierwsze k.c.), jednak w każdym wypadku roszczenie to ulega przedawnieniu z upływem dziesięciu lat od chwili zbycia nieruchomości (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.).

W tym zakresie należy uznać, iż datą aktu jest dzień 2 sierpnia 1988r. wskazany w piśmie Urzędu Wojewódzkiego w P.z dnia 8 stycznia 1991r. do Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (pismo k.483). Data wskazana

w piśmie wymienionego Ministerstwa do A. H.z dnia 16 grudnia 1991r. tj. 7 sierpnia 1988r. stanowi jedynie omyłkę, wynikającą z błędnego przytoczenia treści pierwotnego dokumentu (pismo k.270).

Działania podejmowane przez powodów po 1990r. nie mogły prowadzić do przerwania biegu przedawnienia, skoro do tego doszło już w dniu 2 sierpnia 1998r.

Na wypadek dokonania takich ustaleń, powodowie podnieśli zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez pozwanego poprzez zgłoszenie zarzutu przedawnienia (art. 5 k.c.). W ocenie sądu zarzut ten należy uwzględnić.

Przepis art. 5 k.c. stanowi, iż nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Zagadnienie nadużycia prawa podmiotowego poprzez podniesienie zarzutu przedawnienia było wielokrotnie przedmiotem wykładni. W tym miejscu należy przykładowo powołać następujące tezy:

- Zarzut przedawnienia stanowi prawo podmiotowe dłużnika, dlatego jedynie w wyjątkowych sytuacjach może nie zostać uwzględniony przez sąd i potraktowany jako nadużycie prawa na podstawie art. 5 k.c. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 maja 2013 r., I ACa 157/13, LEX nr 1327520);

- Artykuł 5 k.c. ma charakter bardzo wyjątkowy i może mieć zastosowanie w przypadku nadużycia prawa przez osobę korzystającą z zarzutu przedawnienia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 maja 2013r., I ACa 152/13, LEX nr 1327519);

- Przy ocenie, czy zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa uwzględniać należy wszystkie okoliczności konkretnego przypadku, zachodzące tak po stronie zobowiązanego, jak i po stronie poszkodowanego, a możliwość zastosowania art. 5 k.c. nie zawsze musi być wiązana z negatywną oceną zachowania osoby zobowiązanej do naprawienia szkody, przejawiającego się w utrudnieniu wcześniejszego dochodzenia roszczeń przez poszkodowanego. Dopuszczenie stosowania art. 5 k.c. jako obrony przeciwko zarzutowi przedawnienia jest z zasady wyjątkowe i pozostaje uzależnione od wykazania okoliczności mających taki charakter (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 9 maja 2013r., I ACa 1476/12, LEX nr 1322513; podobnie wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 5 kwietnia 2013r., I ACa 1346/12, LEX nr 1313319);

- Artykuł 5 k.c. ma wyjątkowy charakter, przełamuje zasadę, że wszystkie prawa podmiotowe korzystają z ochrony prawnej. Odmowa udzielenia ochrony musi być uzasadniona okolicznościami rażącymi i nieakceptowanymi ze względu na system wartości istniejący w społeczeństwie. Wszelkie rozstrzygnięcia będące wyjątkiem od strzeżenia praw podmiotowych wymagają ostrożności oraz wnikliwego rozważenia wszystkich aspektów rozpoznawanego przypadku. Objęte art. 5 k.c. zasady współzycia społecznego pozostają w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności konkretnej sprawy, występujących tak po stronie powoda, jak i pozwanego i w takim ujęciu wyznaczają podstawy, granice oraz kierunek jej rozstrzygnięcia, w wyjątkowych sytuacjach, które ten przepis przewiduje (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2013r., II CSK 438/12, LEX nr 1341662).

Powodowie w uzasadnieniu swojego stanowiska wskazali, iż doszło do nadużycia prawa podmiotowego, gdyż:

- stroną pozwaną jest ten sam organ administracji rządowej, od którego zależało wydanie orzeczenia prejudycjalnego – Wojewoda (...);

- rozporządzenie z dnia 1 marca 1945r. nie określało terminu wszczęcia postępowania administracyjnego na podstawie § 5, a czas trwania postępowania administracyjnego nie był uzależniony od powodów, był uzależniony od strony pozwanej;

- postępowanie strony pozwanej w postępowaniu administracyjnym wszczętym przez powodów działających bez pełnomocników 30 października 1990r. naruszało art. 7, 8 i 9 k.p.a. Organy państwa zapewniały powodów, że wszystko

nastąpiło zgodnie z dekretem o reformie rolnej, mimo że z dokumentów archiwalnych jednoznacznie wynikało, że został zabrany zespół dworsko-parkowy, który nie podlegał reformie rolnej. Świadczy to o złej woli prowadzących postępowanie administracyjne (pismo k.473-475).

Podsumowując dokonane przez sąd ustalenia:

- w dniu 2 sierpnia 1988r. powodowie doznali szkody na skutek sprzedaży przedmiotowego zespołu dworsko-parkowego;
- w dniu 2 sierpnia 1998r. upłynął termin przedawnienia roszczeń powodów;
- w dniu 30 października 1990r. powodowie, bez profesjonalnej pomocy, wszczęli pierwsze działania zmierzające do odzyskania zespołu dworsko-parkowego (pismem do Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej); zaś właściwa procedura administracyjna została z ich wniosku wszczęta w dniu 28 maja 2002r. (wystąpienie do Wojewody (...));
- w dniu 16 grudnia 1991r., powodowie uzyskali informację o sprzedaży zespołu dworsko-pałacowego;
- w dniu 30 grudnia 2010r. powodowie wnieśli niniejszy pozew o odszkodowanie;
- z dniem 19 kwietnia 2012r. powodowie powzięli wiadomość o szkodzie, gdyż tą chwilą decyzja Wojewody (...) z dnia 27 marca 2012r. stała się ostateczna.

W ocenie sądu nie można przyjąć, iż powodowie ponoszą winę za znaczny upływ czasu jaki wystąpił od chwili zaistnienia szkody (1988r.) do czasu wszczęcia właściwej procedury administracyjnej (2002r.). Powodowie uzyskali bowiem wiedzę o szkodzie dopiero w dniu 19.04.2012r. - w chwili, gdy doszło już do przedawnienia zgłoszonego przez nich roszczenia. Do tego czasu jedynie mogli przypuszczać, że przejęcie zespołu dworsko-parkowego było bezprawne. W tym zakresie byli konsekwentnie utwierdzani w wadliwości swojego przekonania kolejnymi pismami organów, do których się zwracali w latach 90-tych; tj. Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Urzędu Wojewódzkiego w P.. Nie można ich też obwiniać o to, że wymienione organy nie wszczęły właściwej procedury administracyjnej celem rozpoznania zgłoszonych wniosków, poprzestając jedynie na pismach informujących, które nadto, co do przedmiotu niniejszej sprawy wprowadzały powodów w błąd.

Na podkreślenie zasługuje także fakt wielomiesięcznego oczekiwania przez powodów na informację w sprawie zgłoszonego w 1990r. wniosku. Jak wynika z załączonych do sprawy pism (...) znało pierwotne stanowisko UW już w styczniu 1991r., zaś poinformowało o nim powodów dopiero w grudniu 1991r.

Podobnie wniosek powodów z kwietnia 1992r. do (...) w sprawie przejęcia nieruchomości miał być rozpatrzony dopiero w IV kwartale 1992r.

Dopiero wnioskowi powodów z maja 2002r. do Wojewody (...) nadano właściwy tryb administracyjny. Na podkreślenie zasługuje okoliczność, iż decyzja w sprawie tego wniosku stała się ostateczna dopiero w kwietniu 2012r. Natomiast w toku postępowania powodowie, aby uzyskać merytoryczne rozstrzygnięcie, musieli korzystać z wszelkich dostępnych środków zaskarżenia, wraz ze skargą kasacyjną do NSA. Czas trwania tego postępowania nie stanowi zawinionej przez powodów przyczyny opóźnienia w dochodzeniu niniejszych roszczeń. Podobnie jak czas wystąpienia przez nich z wnioskami w drodze administracyjnej, gdyż rozporządzenie z dnia 1 marca 1945r., na które powoływali się we wnioskach, nie określało terminu wszczęcia postępowania na podstawie § 5.

Brak jest podstaw do przyjęcia, że powodowie dysponowali wiedzą prawniczą umożliwiającą im szybsze i skuteczniejsze dochodzenie swoich roszczeń.

Na sytuację powodów bez wątpienia wpłynęła też zmiana w zakresie interpretacji prawa wywołana uchwałą NSA w W. z dnia 10 stycznia 2011r. sygn. akt I OSP 3/2010. Do tej chwili, nawet gdyby powodowie, w drodze właściwego postępowania administracyjnego, zgłosili swoje roszczenia z § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945r. w sprawie

wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.), przez upływem terminu przedawnienia, to ich wysiłki byłyby skazane na porażkę. Dowodzi temu bieg postępowania administracyjnego zakończonego decyzją z marca 2012r. Uzyskanie natomiast takiej decyzji było niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego; jest ona bowiem wiążąca dla sądu w sprawie o odszkodowanie i stanowi prejudykat (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 listopada 2012r., II CSK 128/12).

Rażące i nieakceptowane społecznie, z wagi na system wartości istniejący w społeczeństwie, jest wykorzystywanie przez pozwanego swojej nadrzędnej pozycji - wynikającej z własnej roli w systemie postępowania administracyjnego - do wieloletniego (2002r. - 2012r.) odmawiania powodom stwierdzenia bezprawności działań Skarbu Państwa w kwestii przejęcia ich majątku (zespołu dworsko-parkowego).

Nadto, powodowie, z uwagi na konieczność uzyskania wcześniejszej decyzji Wojewody (...) - stanowiącej prejudykat w sprawie o odszkodowanie, nie mogli skorzystać z innej alternatywnej drogi do dochodzenia swoich roszczeń, także przed upływem terminu przedawnienia. Postępowanie sądowe, które wszczęli w niniejszej sprawie w 2010r., musiało być zawieszane do czasu zakończenia postępowania administracyjnego. Powodowie nie mieli zaś realnego wpływu na czas trwania postępowania administracyjnego.

Powodowie wykazali tym samym, że zachodzą szczególne, wyjątkowe okoliczności uzasadniające nie uwzględnienie zarzutu przedawnienia podniesionego przez pozwanego.

Jak wskazano wyżej działania pozwanego w postaci przejęcia zespołu dworsko-parkowego były bezprawne. Pozwany ponosi odpowiedzialność za szkodę poniesioną przez powodów, na mocy art. 417 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną z dniem 1 września 2004 r. (art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm., nakazujący stosowanie przepisów obowiązujących w czasie zajścia zdarzenia prawnego).

Działanie polegające na przejęciu i sprzedaży zespołu dworsko-parkowego było bezprawne. Bez znaczenia przy tym jest fakt, iż nie ma obecnie możliwości ustalenia konkretnego sprawcy szkody - funkcjonariusza. Bez wątplenia doszło, co najmniej, do niezachowania należytej staranności w trakcie wprowadzania w życie postanowień dekretu. Podczas przejmowania w 1946r. - protokołem zdawczo-odbiorczym - zajętego dekretem majątku dokonano szczegółowego spisu majątku. Zachowując należyłą staranność należało wówczas zwrócić uwagę na fakt, iż zespół dworsko-parkowy nie podlega działaniu dekretu. W 1988r. tj. w chwili sprzedaży przedmiotowej nieruchomości, okoliczność ta była łatwa do ustalenia. Pomimo tego doszło do dokonania sprzedaży. Należy więc pozwanemu przypisać zawinienie, na skutek którego powodowie doznali szkody w postaci utraty możliwości odzyskania tego składnika majątku. Zachodzi więc normalny związek przyczynowy pomiędzy działaniami pozwanego w postaci bezprawnego przejęcia majątku i dokonania jego sprzedaży, a szkodą doznaną przez powodów.

Szkoda powodów wyraża się w wartości utraconego zespołu dworsko-parkowego. Tą zaś należało ustalić dokonując wyceny przedmiotowej nieruchomości według obecnych wartości i stanu majątku, jaki istniał w chwili przejęcia nieruchomości, tj. 1945r. W ocenie sądu tą datę należy wziąć pod uwagę przy określaniu stanu zespołu dworsko-parkowego, bowiem w chwili sporządzania protokołu zdawczo-odbiorczego, czyli w 1946r. właściciele (...) już zostali pozbawieni praw do swojego majątku i nie przebywali na przedmiotowej nieruchomości. Nie uczestniczyli w sporządzaniu wymienionego protokołu. Ta chwila w sposób najbardziej miarodajny określa stan dworu i parku, co bezpośrednio rzutuje na wysokość szkody. Bez wątplenia do chwili sprzedaży przedmiotowej nieruchomości w 1988r. nie zaszły żadne istotne pozytywne zmiany w tym zakresie. Dowodzi temu obecny stan nieruchomości (brak remontów, zniszczenia wynikające z nieprawidłowej eksploatacji, brak inwestycji w substancję budynku i parku, brak części infrastruktury istniejącej w 1945r.). Należy uznać, iż gdyby do 1988r. przeprowadzono prace modernizacyjne, bo biegły J. K. stwierdziłby je podczas dokonanych oględzin.

Nadto, w tej kwestii znajduje zastosowanie art. 322 k.p.c., zgodne z którym jeżeli w sprawie o naprawienie szkody sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić

odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy. W toku procesu został informacyjnie wysłuchany powód W. R. (protokół k.256v-257v) na okoliczność stanu zespołu dworsko-parkowego w chwili jego przejścia przez Skarb Państwa. Jego śmierć uniemożliwiła procesowe utrwalenie tych wyjaśnień w formie zeznań strony. Pozostali powodowie - z uwagi na swój wiek - nie posiadali własnej wiedzy w tym zakresie. Ich zeznania na wskazaną okoliczność były więc nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy. Od chwili przejścia zespołu dworsko-parkowego upłynęło 68lat, więc pozyskanie innych dowodów np. w postaci zeznań świadków, czy dokumentów, było więc nader utrudnione.

Dlatego, w ocenie sądu, szkoda każdego z powodów wyraża się kwotą 3.608.650zł (udział 1/2 x 7.217.300zł).

Z tych względów sąd zasądził na rzecz każdego z powodów od pozwanego kwoty po 3.608.650zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty doręczenia pozwu, tj. od 25 maja 2011r. do dnia zapłaty. W zakresie żądanych odsetek - od dnia wniesienia pozwu do dnia doręczenia pozwu - roszczenia powodów oddalając. O czym, sąd orzekł w pkt. 4,5,6,7. Należy bowiem ustalić wymagalność dochodzonych przez powodów roszczeń od dnia doręczenia pozwu pozwanemu.

O kosztach procesu, w zakresie cofniętego roszczenia o ustalenie, sąd odrzekł na mocy art. 98 k.p.c. Należy tu przytoczyć postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2012r. II CZ 208/11, LEX nr 1214570, w którym wskazano, iż zasadą jest (art. 203 § 2 k.p.c.), że w wypadku cofnięcia pozwu obowiązek zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego, na jego żądanie, obciąża powoda bez względu na przyczynę cofnięcia. Jednakże dopuszczalne jest odstępstwo od tej zasady w sytuacji, gdy powód wykaże, że wystąpienie z powództwem było niezbędne dla celowego dochodzenia praw lub celowej obrony, z uwzględnieniem okoliczności istniejących w dacie wytoczenia pozwu. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy cofnięcie pozwu jest konsekwencją zaspokojenia przez pozwanego wymagalnego w chwili wytoczenia powództwa roszczenia powoda. W rozumieniu przepisów o kosztach procesu (art. 98 k.p.c.) pozwanego należy uznać wówczas za stronę przegrywającą sprawę.

W chwili wszczęcia powództwa postępowanie administracyjne było w toku. Powodowie mogli przypuszczać, iż w jego toku dojdzie do odmowy wydania merytorycznej decyzji, co stworzy im drogę do domagania się ochrony swoich praw w drodze sądowej. Dokonanie takiego ustalenia byłoby niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy o odszkodowanie. W konsekwencji częściowego uzyskania ochrony swoich praw w drodze postępowania administracyjnego, powodowie cofnęli powództwo o ustalenie. Należy więc, w tym zakresie, uznać pozwanego za stronę przegrywającą.

O kosztach procesu w przypadku roszczenia o odszkodowanie sąd orzekł na mocy art. 100 k.p.c. w zw. z art. 113 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Między stronami sporna była zasada i wysokość dochodzonych roszczeń. Określenie należnej powodom sumy zależało od oceny sądu, dokonanej po zasięgnięciu opinii biegłego. Dlatego, w tym zakresie, sąd nałożył na pozwanego obowiązek poniesienia kosztów procesu. Tym samym sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów:

- kwotę po 11.717zł (w tym po: 3.500zł tytułem opłaty k. 125, 126; 7.200zł - tytułem kosztów zastępstwa procesowego 6 pkt.7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokatów oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm; 17zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa; 1.000zł – tytułem zaliczek na poczet dowodu z opinii biegłego k. 214,215).

Ponadto, sąd nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 3.695,83zł tytułem zwrotu wydatków tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa z tytułu wynagrodzenia biegłego (3.322,24zł + 373,59zł, k. 385, 524). W pozostałym zakresie sąd nie obciążył pozwanego kosztami sądowymi, tj. w zakresie opłat, od których uiszczenia powodowie zostali zwolnieni.

W toku procesu sąd oddalił:

- wniosek pełnomocnika pozwanej o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy, na okoliczność wartości nieruchomości według stanu na 1988r.; gdyż fakt, iż strona jest niezadowolona z wyników opinii dotychczasowego biegłego nie nakłada na sąd obowiązku ponawiania przeprowadzonego prawidłowo dowodu. Nadto, w tym zakresie sąd poczynił ustalenia w oparciu o art. 322 k.p.c. – o czym wyżej (k.506v);

- oraz wniosek pełnomocników powodów o dopuszczenie dowodu z zeznań stron, na okoliczność stanu nieruchomości w 1945r. – z uwagi na to, iż wiek powodów uniemożliwiał im poczynienie w tym zakresie własnych obserwacji. Był to więc dowód nieprzydatny dla poczynienia ustaleń faktycznych w sprawie (k.506v).